

"Sümbülleri ve meyveleri için çürüyünceye kadar kendilerini feda etmeleri,.. " Bunu yapmak akıl işi; dolayısıyla akıllı olan imtihana tabi tutulmalı değil mi?

Kâinattaki her şey Allah'ı kendi lisanlarıyla tesbih edip, O'na bir şekilde ibadet ediyorlar. İrade ve şuur sahipleri bilerek ve irade ederek tesbih ve ibadette bulunuyorlar. **İrade ve şuur sahibi olmayan diğer mahlûkatın**, kendilerine verilen vazifeleri yapmaları onların fitri ibadetleri ve tesbihleridir. Ağacın meyve vermesi, tavuğun yumurta getirmesi, arının bal yapması onların fitri ibadetleri ve tesbihleridir. Onlar vazife noktasından ne yaptıklarını bilmeseler de Allah'ın bilmesi kâfidir.

Nitekim Kur'ân'ın çok âyetlerinde, şuurun alametleri hükmünde olan tesbih ve zikir, cansız varlıklara da izafe edilmiştir. Bu ayetlerden bazıları şunlardır:

"Göklerde ve yerde bulunan her şey Allah'ı tespih etmiştir. O, Aziz'dir, Hakîm'dir."(*Hadîd, 57/1*)

"Yedi gök, arz ve bunların içinde bulunanlar, O'nu tespih ederler. O'nu övgü ile tespih etmeyen hiçbir şey yoktur, ama siz onların tespihlerini anlamazsınız. O, Halîm'dir, çok bağışlayandır."(*İsrâ, 17/44*)

Meleklerin de şuuruları ve idrakleri vardır, ama imtihana tabi değildirler. Onlar, iradelerini sadece hayırda kullanırlar.

Bitkilerin de bizim anlamakta aciz olduğumuz kendilerine mahsus bir lezzeti olabilir. Nitekim bilim adamları bitkilerin his dünyası hakkında çeşitli araştırmalar yapmışlardır. Mesela, bunlardan birisinde iki fidanı bütün şartları aynı olan bir bahçeye dikmişler, birisine ağaç sevgisi fazla olan bir kişi, diğerine ise bu sevgiden mahrum birisi görevlendirmişler, sevgi ile bakılan fidanın daha önce ve daha ileri seviyede inkişaf ettiğini görmüşlerdir.